

Het ABC van de bibliotheekvernieuwing; *een kleine encyclopedie*

1^e druk, februari 2004

A

Autonomie. Baas in eigen basisbibliotheek. Bibliotheken en gemeenten hechten aan *autonomie*. Uitbesteden van taken kan goedkoper zijn, maar voor een beetje autonomie hebben sommige zelfbewuste BB'en graag geld over.

B

Backoffice. BO. Ondersteunt de *frontoffice*.

Basisbibliotheek. BB. Opvolger van de OB. Een in het Koepelconvenant op verzoek van de VNG niet nader gedefinieerde soort openbare bibliotheek.

Beleveniseconomie. We moeten pret hebben. Maar veel mensen weten niet meer hoe ze dat zelf moeten regelen. Aanbieders van pretbeleving vormen een steeds belangrijker economische sector. Het kan dus niet uitblijven dat er *beleefbibliotheken* komen.

Best practise. Goed voorbeeld. Moet worden opgevolgd, als het *echt* een goed voorbeeld is.

Bibliotheek.nl. Website van bibliotheekbranche voor serieuze en betrouwbare informatie waar veel jongeren nog nooit van gehoord hebben.

C

Compensatie. Iets teruggeven voor wat weggehaald is. Een aantal provincies wil, op basis van een uitleg van het Koepelconvenant, aan PBC's geen subsidie meer verstrekken voor

directievoering en werkgeverschap. Deze taken worden als *lokaal* beschouwd: de gemeente moet ze maar betalen. De betrokken gemeenten en (basis)bibliotheken willen voor het laten wegvallen van die subsidiestroom *compensatie* of substitutie. Dat kan in verschillende vormen. De provincies worden hier en daar stevig onder druk gezet. Zonder goede compensatie geen BB'en.

D

Doelmatigheid. Raar woord voor efficiency. Een van de doelen van het Koepelconvenant is het bereiken van *vergaande doelmatigheid*.

Donut. Amerikaans voor *doughnut*. In de bibliotheekvernieuwing OCenW's voor: aangesloten bibliotheken die zich aaneensluiten rondom een zelfstandig gat. Kan aan die bibliotheken liggen, maar ook aan het gat.

E

Evaluatie. Waardering. Zijn we in Nederland net zo dol op als op vernieuwing. De vernieuwing wordt gewaardeerd en dan komt er weer nieuwe vernieuwing, want tja, wie wil er nu veroudering?

Expertisecentra. Geen gewone kenniscentrumpjes, neen, centra van *buitengewone* kennis, opgericht door de VOB (JEvdP). Geleid door Jos Laurens (ICT) en Gusta Laurenza (P&O).

F

Facilitair. Vergemakkelijkend. De PSO heeft o.a. *facilitaire diensten* en maakt het daarmee de BB makkelijker.

Frontoffice. FO. Wordt ondersteund door de *backoffice*.

Fusie. Samensmelting. Volgens organisatieadviseurs de enige vorm van samenwerking die echt doelmatigheidswinst oplevert.

Finder. Vuijstiaans voor ondernemer.

G

Gebruiker. Bibliotheekgebruiker. Staat *centraal*. Weet dat zelf niet.

Gedwongen winkelnering. Iets waar grote bibliotheken *faliekant* op tegen zijn. Gedwongen winkelnering treedt volgens hen op als de provincies hun compensatie niet rechtstreeks aan BB'en geven.

Google. Bibliotheekfunctie op Internet. Is niet van de bibliotheekbranche.

Grinder. Vuijstiaans voor uitvoerder.

H

HRM-beleid. Mooi woord voor personeelsbeleid. Het personeel is de *rem* op elke vernieuwing die niet als verbetering wordt ervaren.

Humor. Van humor is sprake wanneer men *niettemin* lacht. (Jeroen Brouwers: Daele, Kladderboek, 1979).

I

ICT. Informatie- en communicatietechnologie. Moeten we iets mee, maar wat *kunnen* we ermee dat anderen niet kunnen?

Indalen. Komt alleen in Limburg voor, waar je behalve heuvels ook dalen hebt om in af te dalen. Overdracht van personeel van de PSO aan de regionale back-office.

Innovatie. Vernieuwing. De bibliotheek wil *innoverend* zijn. De provincies willen hun subsidies inzetten op *innovatie* (en ook op *netwerkvorming*).

Innovatieprijs. Prijs voor zelfbewuste bibliotheken.

IOO. Beroemd Zoetermeers onderzoeksbureau voor de economische sector dat overall verstand van heeft en Zeeuws bibliotheekpersoneel *suf* en *conservatief* noemt. Meent ook dat vele managers en bestuurders in het bibliotheekwerk onvoldoende zijn toegerust om een veranderstrategie uit te stippelen, om te enthousiasmeren en om de ingezette koerswijziging tot een goed einde te brengen.

J

Jan. Jan de Vuijst. JdV. Boer & Croon of De Vuijst Consult. Maakte voor het procesbureau een handreiking voor de omvorming van PBC's tot PSO's. Adviseerde o.a. de provincies Noord- en Zuid-Holland over de Noord- en Zuid-Hollandse PSO.

Jan-Ewout. Jan-Ewout van der Putten. JEvdP. Secretaris-directeur VOB. Heeft het beste met ons voor. Maar wat is het beste? Regisseur van de regisseurs? Regisseur van de regisseur van de regisseurs?

K

Koepelconvenant. Mooi woord voor *vage overeenkomst*. In december 2001 ondertekend door OCenW, IPO en VNG. Gemeenten trekken zich er niet veel van aan.

OCenW stelt vier jaar lang (periode 2001-2004) ca. 5,5 miljoen euro per jaar ter beschikking. Waren oude VUT-gelden voor bibliotheken. Sigaar uit eigen doos dus.

Kenniseconomie. Een soort economie die in Nederland volgens de leiders van Philips, AkzoNobel en Unilever pas weer haalbaar is, als de funeste gevolgen van de *onderwijsvernieuwing* te niet zijn gedaan. Kan nog tientallen jaren duren en lukt wellicht nooit meer. De helft van de jongeren schijnt niet te weten wie Napoleon of Churchill was. De bibliotheek wil een rol spelen in de *kenniseconomie*. Hm, zei Tom Poes.

Kulturhus. Hus vør Kultur. Middelvelds voor cultureel centrum waarin meerdere instellingen, waaronder eventueel de bibliotheek, samenwerken. Kulturhaus in het Duits. Cultuurhoes in het Twents. Cultuurhuus in het Sallands.

Kwaliteit. Een van de doelen van het Koepelconvenant is de vorming van Basisbibliotheken met *een nader* te omschrijven *minimum-kwaliteitsniveau*.

L

Leenrecht. Plicht voor bibliotheken om geld af te dragen. In het leven geroepen omdat elk geleend boek volgens boekhandelaars een gemiste kans is een boek te verkopen. Moet volgens de helft van de Nederlandse bibliotheken worden *afgekocht* door OCenW, maar de VOB is ertegen. Ook OCenW zelf wil er niet aan, want tja, het scoort niet. Zoals vaker, zijn de Vlamingen verstandiger.

Lokale taken. Bibliotheektaken die de provincies niet (meer willen) betalen. De gemeenten en BB'en willen er *compensatie* voor.

M

Machtsstrijd. Strijd om de macht. Wie er aan doet, praat er niet over.

Minder. Vuijstiaans voor manager.

Mini-PBC. Sommige BB'en willen eigen, regionale back-offices. Zie ook bij *autonomie*. Een regionale back-office is bij een te kleine regio een mini-PBC. Levert geen schaalvoordelen op.

N

Nader. Een aantal zaken uit het Koepelconvenant moet nog *nader* omschreven worden.

Netwerk. Mooie, vage term, waar de provincies veel mee kunnen. Belangrijk is dat de provincies *netwerktaken* subsidiëren. Dat zijn taken die niet als specifiek *lokaal* te definiëren zijn.

O

OBA. Grootste bibliotheek van Nederland met een werkgebied van bijna 800.000 inwoners. Hier geldt: Basisbibliotheek=PBC=provinciaal netwerk.

OBB. OB Bergen.

OBC. OB Coevorden

OBD. Vleugels uitslaande PBC uit het oosten des lands. Kijkt ook naar het noorden (Over de Reest), het westen (Over de IJssel en het Veluwemeer) en het zuiden (Over de Schipbeek).

OCenW. De staatssecretaris van OCenW. Wil wel bepalen, maar betaalt weinig.

Organisatieadviseurs. Handige jongens en meisjes. Maken optimaal

gebruik van de mogelijkheden van tekstverwerking en powerpoint. Zijn lekker bezig met de bibliotheekvernieuwing. Toegegeven: sommigen zijn niet alleen handig, maar ook bekwaam.

P

PBC. Nuttige, ondersteunende instelling in bibliotheekland. Biedt schaalvoordelen. Past in de Nederlandse bestuurlijke verhoudingen. Als ze er niet waren, moesten ze worden uitgevonden. Imago behoeft verbetering. Daarom krijgen ze een nieuwe naam. En doen ze hun werk straks met een *dienstbare* attitude.

Procesbureau. Haags bureau dat veel *monitoronderzoek* door handige jongens en meisjes laat doen.

PSO. Provinciale steunorganisatie. Nieuwe naam voor dienstbare PBC. Kan speler zijn in een provinciaal netwerk. Kan samenvallen met een Basisbibliotheek met de omvang van een middelgrote provincie. Kan bovenprovinciaal zijn.

Q

Questionpoint. Het hart van Al@din, de digitale vraagbaak op Bibliotheek.nl

R

Raad voor Cultuur. Wilde in 1998 regionale bibliotheekorganisaties met werkgebieden van 400.000 tot 500.000 inwoners. Bij 16 miljoen inwoners dus 40 tot 32 BB'en. Jammer dat we het niet meteen gedaan hebben, met werkgebieden van 500.000 tot 1 miljoen: 32 tot 16 BB'en. Was echter niet haalbaar. We houden van *vernieuwing*, maar het moet natuurlijk niet te gek worden. Geen *veranderpathos*.

Regisseur. Bij de uitwerking van het Koepelconvenant hebben de provincies de *regiefunctie* gekregen. Zij mogen de extra OCenW-gelden inzetten. Zelfbewuste bibliotheken lachen de regisseur publiekelijk uit. De Leeuwarder Courant van 12 december 2003 schreef: "Van gedeputeerde Bertus Mulder die de Bibliotheek in Drachten eerder deze week kapittelde omdat zij niet met andere bibliotheken wil samenwerken, zegt Elly Steenbergers zich niets aan te trekken. Volgens haar heeft de vernieuwingsdrift de meeste kans als de bibliotheek zelfstandig opereert".

S

Schaalvoordeel. Voordeel van een grote schaal. Gaat volgens sommige OB'en en BB'en-in-ording ten koste van de *autonomie*.

Substitutie. Zie bij *compensatie*.

Stelseltaken. Taken van de VOB. Niemand weet precies hoe ze er uit zien, maar het klinkt in elk geval reuze-interessant.

Stuurgroep. Groep die denkt te sturen.

T

Task Force. Gelders woord voor politieke en culturele zwaargewichten die in Gelderland de basisbibliotheekvorming van de grond gaan trekken.

U

Uitleenfunctie. De belangrijkste functie van de openbare bibliotheek, maar dat zou volgens de vernieuwers *eigenlijk* niet zo moeten zijn.

V

Veranderpathos. Volgens Sybe Schaap, de nieuwe voorman van de Unie van Waterschappen die vecht voor het voortbestaan van de waterschappen, heerst er in Nederland een *veranderpathos*. Op de vraag waar de discussie over het opheffen van waterschappen en hun taken elders leggen vandaan komt, antwoordt hij: "Een drang tot institutionele veranderingen. Sinds de ontzuiling is Nederland op drift, overgeleverd aan een veranderpathos. Politie, zorg, onderwijs, alles moet steeds op de schop. Als de politie niet genoeg boeven vangt, is het meteen reorganiseren geblazen. Dan is de politie de eerstkomende jaren weer vooral met zichzelf bezig. Elke reorganisatie verlamt; je moet dus zo min mogelijk reorganiseren. Als er geen onomstotelijk bewijs voor de noodzaak ervan is, blijf er dan van af, zou ik zeggen".

Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB). Club met verdeelde achterban van kleine, middelkleine, middelgrote en grote bibliotheken. Kan om die reden geen duidelijke standpunten innemen. Hult zich in wollig taalgebruik. Houdt niet van kleine OB-organisaties. Houdt niet van grote OB-organisaties.

Vernieuwing. Volgens de Amerikaan James Kennedy, hoogleraar Nieuwste Geschiedenis in Amsterdam, een typisch Nederlands verschijnsel, voortkomend uit "chronische onzekerheid". Uit angst niet meer aan de "eisen van de tijd" te voldoen, niet meer "de razendsnelle ontwikkelingen" te kunnen bijbenen. Het begrip "vernieuwing" bestaat volgens Kennedy niet in de VS.

W

Werkgeversfunctie. Juridisch werkgeverschap. Er zijn twee

mogelijkheden: decentraal (bij de BB) of centraal (bij een organisatie aan wie de BB het uitbesteedt). Uitbesteden is economisch verstandig, maar kan het gevoel geven geen *autonomie* meer te hebben.

Wet op het Specifiek Cultuurbeleid. Staan artikelen in over het openbare bibliotheekwerk. Er moeten lokale en provinciale *netwerken* (met een PBC) zijn, alsmede een landelijk netwerk. Alleen in Groningen, Drenthe en Overijssel hield en houdt men zich serieus aan deze wet.

Wim. Wim Kamerman. WK. Procesmanager van het landelijke procesbureau. Regisseur van de regisseurs? Regisseur van de regisseur van de regisseurs?

WSF. Eufemisme voor RSF. Regionale steunfunctie. WSF-bibliotheken zijn onmisbaar in het Nederlandse openbare bibliotheekbestel; ze zeggen het zelf.

Z

Zelfbewust. De VOB ziet als toekomstbeeld een stelsel met *zelfbewuste basisbibliotheken* die hun eigen omgeving scheppen. Zie ook bij *autonomie*.

Wim Keizer